

Guds Børn

Guds Børn anno 1998

Undervisningsoplæg

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti

www.bornogengle.dk

2008

**Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti
- et samarbejde mellem skole og kirke.**

Skoletjenesten har hermed fornøjelsen af at kunne præsentere undervisningsmaterialet "Guds Børn".

Udgangspunktet for undervisningsmaterialet er filmen "Guds Børn", der skildrer en vigtig epoke i dansk (kirke-) historie. Materialet henvender sig til folkeskolens ældste trin.

Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti har til formål at fremme samarbejdet mellem skolerne og folkekirken i Frederikssund provsti.

Skoletjenesten skal styrke kontakten mellem skolerne og de lokale kirker gennem tværfaglige projektførøb, kortere og længere undervisningsforløb, fællesarrangementer for provstiets skoler m.v.

Skoletjenesten kan afholde kurser for skolens lærere og kirkens præster og sognemedhjælpere. Endvidere kan skoletjenesten etablere og virke som idébank for kristendomsfaget i skolen.

Arbejdet foregår på folkeskolens præmisser og er målrettet mod alle elever, uanset kulturel eller religiøs baggrund. Skoletjenesten giver eleverne mulighed for at blive bevidst om den kristne kulturbaggrund, der er en vigtig del af det danske samfund.

For yderligere information om Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikssund provsti se:

www.bornogengle.dk

- Her kan du bl.a. finde kontaktoplysninger, samt få information om kommende tilbud fra Folkekirkens Skoletjeneste.

Rigtig god læse- og arbejdslyst!

**Med venlig hilsen
skoletjenestens konsulent**

Nana Hauge

Indholdsfortegnelse

Indledning s. 4

Fælles Mål og projektets formål s. 4

Forløbets faser s. 6

Vækkelserne – en kort introduktion s. 7

Grundtvigianismen s. 8

Indre Mission s. 9

Vækkelsen i Harboøre s. 12

Carl Moe s. 13

Ulykken i 1897 s. 14

Filmen "Guds Børn" s. 16

Arbejdet med filmen s. 23

Besøget i kirken s. 27

Litteratur og links s. 29

Bilag s. 31

Indledning

Filmen "Guds børn" skildrer den åndelige vækkelse, der fandt sted i Harboøre i slutningen af det 19. århundrede og delte det lille samfund i "hellige og vantro". Filmens dramatiske højdepunkt er redningsbåden Liløres forlis i 1897, hvor 12 mand omkom og efterlod 10 enker og 42 faderløse børn. Dette redningsbådsforlis, som var, og til dags dato er, det største i dansk redningsbådshistorie, gav genlyd helt til København, hvorfra pressen strømmede for at rapportere fra "Dødens strand".

Det er væsentligt, at filmen ikke kommer til at stå alene, men at den bliver sat ind i en undervisningsmæssig sammenhæng, såvel før som efter visningen. Dette skulle nærværende materiale gerne hjælpe med til.

Materialet indeholder en baggrundsdel med en kort introduktion til vækkelsernes historie med særligt fokus på vækkelsen i Harboøre, som netop danner baggrund for filmens handling. Anden del af materialet, som er udarbejdet af TV/Midtvest, beskæftiger sig med filmens handling, personer m.m. Endelig er der forslag til arbejdet med filmen. Der findes bagest i materialet bilag med forskelligt kildemateriale og et kort over Harboøre-egnen.

Det er tanken, at dele af materialet kan printes og uddeles til eleverne. Det skal ikke nødvendigvis læses eller gennemgås i sin helhed, men er snarere ment som inspiration til underviseren og undervisningen.

Det kan være en fordel at arbejde med dele af materialet – for eksempel baggrundsdel (s. 7-14) før filmen ses, medens arbejdet med selve filmen naturligvis ligger i forlængelse af visningen.

Der er i forbindelse med projektet indlagt et kirkebesøg. Her er der bl.a. mulighed for at høre om vækkelsens historie i lokalområdet. Har den eventuelt sat sig synlige spor? Der er også mulighed for at diskutere filmens temaer og problematikker med præsten.

Fælles mål og projektets formål

Når skoletjenesten indbyder til deltagelse i et projekt, sker det i overensstemmelse med folkeskolens overordnede mål. Da kristendom er et af skolens mindste fag mht. timetildeling, vil mange af projekterne være tværfaglige i deres opbygning, således også nærværende projekt, som udover kristendom inddrager bl.a. dansk og historie.

Nedenfor ses en oversigt over, hvordan projektets formål forholder sig til et *udsnit* af de mål for kristendomsundervisningen, der er skitseret i Fælles Mål.

Livsfilosofi og etik

Fælles Mål:

- Eleverne skal kunne forholde sig til forskellige menneskesyn.
- Eleverne skal kunne diskutere og forholde sig til håndteringen af kulturmøder.

Projektets mål:

- At eleverne får indblik i og forholder sig til de forskellige menneskesyn, der kommer til udtryk i filmen "Guds Børn".
- At eleverne forholder sig til den splittelse, der opstod i kølvandet på de forskellige kristendoms – og menneskesyn, der stødte sammen i Harboøre.
- At eleverne får indblik i det "kulturmøde", der fandt sted mellem den verdslige københavnske presse og den indre missionske forkyndelse, som var udbredt i Harboøre.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Fælles mål:

- Eleverne skal kunne reflektere over og diskutere kristendommens rolle i kultur og samfund.
- Eleverne skal kunne forholde sig til forskellige kirkelige synspunkter samt deres betydning i samfundet.

Projektets mål:

- At eleverne får indsigt i de kirkelige vækkelses historie og rolle for kirke og samfund.
- At eleverne stifter bekendtskab med de to store kirkelige retninger grundtvigianisme og Indre Mission og deres betydning for det lille fiskersamfund i Harboøre for 100 år siden.

Forløbets faser

Forslag til et helt forløb. Det er op til den enkelte lærer, om klassen skal arbejde med alle aspekter i materialet. Se under introduktion til arbejdet.

Fase 1: Information til klassen om emnet. Kontakt til den lokale sognepræst, med henblik på besøg i kirken. Kan evt. aftales gennem skoletjenesten.

Fase 2: Introduktion til de kirkelige vækkelser, grundtvigianismen og Indre Mission, vækkelsen i Harboøre. Det er vigtigt, at komme ind på de forskellige kristendomssyn, som repræsenteres af hhv. grundtvigianismen og Indre Mission, da sammenstødet mellem disse er et centralt tema i filmen.

Hvis man vil arbejde mere dybdegående med vækkelsen omkring præsten Carl Moe i Harboøre, kan man evt. inddrage og læse kilderne bagest i materialet.

Fase 3: Eleverne ser filmen.

Fase 4: Arbejde med filmen på klassen ud fra arbejdsspørgsmålene i materialet. Det er vigtigt, at filmen relateres til den historiske periode den befinder sig i. (jf. fase 2). Alt efter hvor meget tid man har sat af til projektet, kan man vælge at gå mere ind i de enkelte scener. Arbejdet med de enkelte scener kan evt. foregå i grupper, således at de enkelte grupper går i dybden med hver deres "scene" fra filmen.

Læreren kan vælge at bruge klip fra filmen til prøveoplæg til prøven i kristendomskundskab. I så fald er det vigtigt, at man ikke arbejder med netop den scene i grupper eller på klassen.

Fase 5: Kirkebesøg: I forbindelse med spørgetimen kan man især beskæftige sig med forskellige kristendomssyn og deres betydning for samfund og kultur før og nu, lige som man kan høre om vækkelsens historie i sit lokal-område: Er der nogle højskoler, efterskoler eller andelsmejerier – Hvorfor var der vækkelse? Hvorfor ikke?

Vækkelserne – en kort introduktion

1800-tallet er i kirkehistorisk sammenhæng ofte blevet betegnet som selvstændighedens århundrede. I løbet af dette århundrede skete der således ikke blot det, at kirkens forhold til staten løsnedes, idet kirken gennem grundlovens indførelse blev til en Folkekirke. Det er også betegnende, at *lægefolket* dvs. almindelige bønder og fiskere, organiseret i de såkaldte *vækkelser*, i stigende grad begyndte at forholde sig kritisk til den forkyndelse, der lød fra teologer og præster i statskirken.

De førende danske teologer var i slutningen af 1700 - tallet præget af den åndsretning, som man inden for teologien kalder rationalismen. Rationalisterne var ligesom oplysningsfolkene præget af troen på fornuften. De rationalistiske teologer og præster talte derfor ikke så meget om de "overnaturlige" ting i kristendommen, f.eks. opstandelse og mirakler. Undere kunne forklares naturligt, og meget i kristendommen var i det hele taget udtryk for overtro. Rationalisterne interesserede sig mere for moral. Det Nye Testamente skulle fortolkes etisk og fornuftigt, og Jesus fremhævedes som det gode menneske - et eksempel til efterfølgelse!

Vækkelserne, som kan karakteriseres som en slags religiøse græsrodsbevægelser, vurderede den rationalistiske kristendomsforkyndelse, der lød fra statskirken, som åndløs. Man mødtes derfor uden for kirken, i private hjem. Her talte man meget om, at troen skulle skabe et nyt og anderledes liv for den enkelte og for fællesskabet. Troen skulle vækkes til live i den enkelte. At blive "vakt" kaldte man det.

Man taler gerne om, at disse tidlige vækkelsesbevægelser var *pietistiske* i deres grundpræg. Pietisme kommer af det latinske ord *pietas*, som betyder from, og der ligger i det pietistiske netop dette, at der lægges stor vægt på fromhed og en levende personlig tro. Kristendom er først og fremmest liv og ikke kun lære. Det vil sige, at troen er tom, hvis den ikke viser sig i de frugter den bærer. Pietismen vægter således trospraksis, personlig omvendelse og det "nye liv" i Kristus.

Enevælden var nervøs ved disse folkelige bevægelser, men de voksede sig stærke og blomstrede i resten af århundredet. Samtidig med at vækkelserne bredte sig, vendte også flere præster og teologer sig mod den åndløshed, som de mente beherskede statskirken. En af disse var præsten og salmedigteren, N.F.S. Grundtvig. Grundtvigs angreb på tidens rationalisme og vantro afspejles bl.a. i hans *Bibelske Prædikener* fra 1816. Disse prædikener var præget af bibeltro kristendom og vægtlægning på Kristus som frelser. Prædikenerne gjorde ham meget afholdt i de første kredse af vakte bønder, fiskere m.m..

Det var dog først og fremmest præsten Jacob Chr. Lindbergs engagement i vækkelsen, som flere steder ledte den i grundtvigsk retning. En del grundtvigskindede præster sluttede sig til Lindbergs bevægelse, og herved knyttedes der bånd mellem præsterne og de vakte lægmandsbevægelser.

I midten af 1800-tallet delte vækkelsen sig i to fløje. Den ene fløj byggede videre på Grundtvigs opfattelse af kristendom, kultur og kirke. Den anden fløj organiserede sig som Indre Mission.

For at understrege det modsætningsforhold, der udvikledes mellem de to kirkelige retninger i løbet af anden halvdel af 1800-tallet, er det værd at pege på nogle grundlæggende træk i bevægelsernes opfattelse af kristendommen.

Grundtvigianismen

Grundtvigianismen eller det grundtvigske bygger på Grundtvigs såkaldte "kirkelige anskuelse": Det centrale i kristendommen, er "det levende Ord", altså Kristus, som "taler" i dåben og nadveren, "ved Badet og ved Bordet". Det levende ord er vigtigt, for ligesom man først kender et menneske, når man har snakket med det, har man også først kendskab til Gud ved at kende hans ord.

Det er således ikke Bibelen, der er kirkens egentlige grundlag, men den levende tro på og bekendelsen til Kristus selv, som den har udfoldet sig gennem tiden. Bibelen respekteres, fordi den selv er udtryk for netop den tro, og rummer de ældste vidnesbyrd om den - men den er udformet af mennesker, og har derfor også tidsbundne forestillinger. Bibelen er - som bog betragtet - "død skrift", der først bliver levende som forkyndelse i menigheden. Dåb og nadver bringer "livsordet", mens Bibelen alene er "lysord", dvs. ord til den kristnes vejledning og orientering. På den måde gjorde Grundtvig op med det lutherske skriftprincip, som også var de tidlige vækkelses: Dette som hævder, at kirken ikke i sig selv kan tale med autoritet, men kun de udsagn, der kan udledes af Bibelen, kan gøre krav på at være Guds ord.

Hvad troen angår, var det afgørende, at den er en fri sag. Kun i frihed kunne sand kristendom blomstre. Derfor gik Grundtvig også ind for, at de enkelte menigheder selv skulle kunne vælge præst, og at præsterne måtte have frihed i forhold til forkyndelsen og ritualerne. Dette frihedssyn blev forsøgt praktiseret i de grundtvigske valg- og frimenigheder i modsætning til i statskirken, hvor præsterne blev udpeget af kongen. Den grundtvigske opfattelse har siden smittet af på den folkekirkeordning, vi har i dag.

Grundtvigianismen er også et kulturelt program, der bygger på synet på det skabte, dennesidige liv som godt. Skaberværket (det skabte liv på jorden) med dets glæder og opgaver er mennesker fælles om, hvad enten de er kristne eller ej. Her hører Grundtvigs slagord "menneske først, kristen så" hjemme. Det er med menneskets menneskelighed, at det kan forstå, hvad kristendommens budskab er, og mennesker skal som kristne blive hele og fulde mennesker.

Mennesket skal have mulighed for at få kastet lys over livet, det skal oplyses, så det får lyst til at leve, engagere sig og tage ansvar for sit eget liv. Det førte bl.a. til oprettelsen af den første højskole for ca. 150 siden.

Efter Grundtvigs død delte den grundtvigske bevægelse sig i to hovedretninger, en kirkeligt orienteret, som blev ledet af præster, og en folkelig retning, som fik hjemsted i de mange højskoler, som oprettedes. Den kirkelige retning stiftede i 1898 *Kirkeligt Samfund*.

Den grundtvigske tanke om mere oplysning og frihed resulterede i dannelsen af forsamlingshuse, højskoler, friskole, andelsmejerier, samt fri- og valgmenigheder landet over.

Grundtvigianismen i dag

I dag taler man meget om, at man kan takke Grundtvig og grundtvigianismen for tanker som den grundlæggende, anti-autoritære frihedstradition i Danmark, det brogede, frie foreningsliv, der karakteriserer det danske samfund, opdragelsestanker og skoletanker, samt en meget væsentlig del af vores danske sang- og salmeskat.

Den organiserede grundtvigianisme har hjemsted i *Grundtvigsk Forum* (det tidligere *Kirkeligt Samfund*). *Grundtvigsk Forum* har til huse på Vartov i København. Herudover er grundtvigianernes vigtigste organer *Højskolebladet* og *Dansk Kirketidende*. Endelig er der de mange grundtvigske efter- og højskoler, ligesom mange af de grundtvigske fri- og valgmenigheder, der blev stiftet i vækkelsens tid, stadig eksisterer.

Indre Mission

Indre Mission udsprang ligesom den grundtvigske bevægelse af de gudelige forsamlinger og var i udgangspunktet præget af grundtvigske synspunkter. Men særligt synet på Bibelens ord blev en stadig anfægtelse for en del af de vakte. Man mente ligefrem, at Grundtvig afskaffede Bibelen til fordel for trosbekendelsen, men også synet på de såkaldte "mellemting", det vil sige dans, kortspil, søndagsarbejde m.m. delte vandende.

I 1861 ændrede bevægelsen sig fra at være en ren lægmandsbevægelse til *Den kirkelige forening for Indre Mission* under ledelse af præsten Wilhelm Beck. Nu afsattes de lægfolk, der før havde siddet i bestyrelsen, og denne fik en overvægt af præster.

Bevægelsen organiserede sig med indremissionærer - folkekirken blev set som en missionsmark, hvor medlemmerne skulle omvendes til den rette tro. Og der blev bygget missionshuse, oprettet lokale foreninger og meget mere.

I Indre Mission understregede man ligesom grundtvigianerne vigtigheden af dåben. Her skænkedes mennesket Guds nåde. Men for Indre Mission var det vigtigt, at den nåde, man havde fået skænket i dåben, også tilegnedes ved tro.

Det enkelte menneske måtte omvende sig og efterfølgende måtte omvendelsen vise sig i det nye liv. Derfor lagde man vægt på et intenst personligt fromhedsliv, hvilket bl.a. indebar efterlevelse af De 10 Bud, som af grundtvigianerne jo ikke regnedes for kristen børnelærdom, da de ikke er "talte ord af Kristi mund".

Der var i Indre Missions forkyndelse en tendens til at se det "naturlige" liv som det modsatte af et liv i Jesus, hvorimod der hos grundtvigianerne snarere var tale om en vekselvirkning mellem det kristelige (kristendom) og det menneskelige (det "naturlige" menneskeliv).

Derfor var alkohol, kortspil, dans og mange andre forlystelser noget man i Indre Mission tog afstand fra. I praksis var det netop betydningen af disse "verdslige" fornøjelser, der skilte grundtvigianerne og Indre Mission mest.

Indre Missions vægtlægning på, at kristen tro ikke kun skulle være store ord, men at troen skulle have praktiske følger og medføre et helligt liv, medførte, at man satte et klart skel mellem de vantro og de omvendte, som man mente alene udgjorde den levende menighed.

Indre Mission opførte ligesom den grundtvigske bevægelse deres egne høj- og friskoler, andelsmejerier (med søndagslukket i modsætning til de grundtvigske andelsmejerier) og som et svar på de grundtvigske forsamlingshuse – missionshuse.

Indre Mission ændrede samfundet på en anden måde end grundtvigianismen med dens folkeoplysningsarbejde og andelsbevægelse. Med dens afvisning af dans, drikkeri og kortspil fik den en afgørende social betydning. På grund af denne mere asketiske livsholdning bedredes de økonomiske og sociale forhold og derved levevilkårene for mange, der tidligere havde levet i familier, hvor manden drak alle pengene op. Der blev nu penge til rigtige huse, sko til børnene og sund mad for mange familier, der før havde levet i fattigdom.

Indre Mission i dag

Indre Missions snart 150-årige historie fortæller om både at fastholde et fundament, men også forandring. Indre Mission har med Bibelen i den ene hånd og den moderne udvikling i den anden måttet tilpasse sig uden dog at miste udgangspunktet.

Biblen er det urokkelige fundament og Indre Mission lægger særlig vægt på de bibelske passager, der kan tolkes som forbud mod f.eks. vielser af fraskilte, velsignelser af homoseksuelle, fri abort og kvindelige præster. På dette punkt

skiller Indre Mission sig ud i det danske folkekirkelige landskab, hvorimod de er helt på linje med de verdensomspændende kristne kirker, som Den katolske kirke, Den ortodokse kirke og dele af Den anglikanske kirke.

Indre Mission oprettede i 1971 sammen med andre kristne grupper på højrefløjen Dansk Bibel-Institut i København og i 1973 Menighedsfakultetet i Århus. Det er tilbud til teologistuderende på universiteterne om at få en mere bibeltro undervisning, end den der finder sted på de teologiske fakulteter på universiteterne i Århus og København.

Af andre aktiviteter kan nævnes, at foreningen også driver virksomhed - bl.a. med bogforlaget Lohse, pladeforlaget Refleks Musik, Bethesdas Boghandel i København, et rejsebureau, nogle hoteller og en del genbrugsbutikker.

Vækkelsen i Harboøre

I 1880'erne var Harboøre centrum for en stærk vækkelse, mest blandt fiskerbefolkningen. Denne "nye vækkelse", fejede på få år hen over de små og fattige fiskersamfund og forandrede dagligdagen fra druk og slagsmål til fromme mønstersogne. Der, der få årtier før var en upåagtet åndelige rørelse, var nu vokset til en massebevægelse.

Vækkelsen forandrede fiskernes liv radikalt. De tog vækkelsen til sig. Det er ofte blevet hævdet, at den hårde og "mørke" forkyndelse om "dydens smalle vej" gav mening for dem, fordi de som havfiskere hver dag udførte deres arbejde med livet som indsats; spørgsmålet om liv eller død var en realitet hver gang, de tog på havet. Bådene var små, havet lumsk – jævnligt stod en familiefar til havs den ene dag, for næste dag at skylle ind som strandvasker. I deres nøjsomme og hårde liv ledte mange efter et håb, og den indremissionske forkyndelse gav et anvendeligt svar: "Ja, hvert enkelt menneske kan frelse sig selv. Der findes noget bedre efter døden. Men kun de Hellige, -dem, der frasiger sig "et naturligt liv" og omvender sig, kommer i Paradiset. Resten – de vantro – ender i Helvede."

Tesen om, at Indre Missions forkyndelse skulle have haft mere gennemslagskraft i netop de vestjyske egne, holder dog ikke helt. Grundtvigianismen havde også stor gennemslagskraft i området. F.eks. i Bøvlingebjerg sydvest for Harboøre.

Under alle omstændigheder gik det sådan til, at Harboøre på kort tid blev forandret. Forbudt blev den ellers uundværlige brændevin, kroen blev lukket, spillekort, slagsmål og drukkenskab blev afløst af bibelmøder, salmesang og kirkegang. Kort sagt: der kom en vis skik på samfundet. Hvilket også var hårdt tiltrængt. Især det omfattende alkoholmisbrug kom under kontrol. Nu blev pengene ikke drukket op – i stedet fik fiskerfamilierne råd til træskostøvler og olietøj, ordentlig mad og endda gulvbrædder i husene.

Bagsiden af "medaljen" var splittelsen. Harboøre blev delt i to. Der var "de hellige" og "de vantro" eller "Guds børn" og "verdens børn", og med de stadig dybere skel, der dannedes gennem årene, betalte Harboøre en høj pris. I den rette tros navn gik sammenholdet i stykker: vantro og hellige holdt sig væk fra hinandens sammenkomster, familier blev splittede, børn afviste deres "vantro" forældre, ægtefæller blev uvenner, søskende vendte hinanden ryggen og venner blev fjender.

Det var især en enkelt mand, der satte disse store bevægelser i gang. Harboøres åndelige revolution dateres således traditionelt til Carl Moe.

Carl Moe

Carl Moe var præst i Harboøre fra 1877 – 85, og på disse otte år formåede han at gøre Harboøre til vækkelsens højborg.

Han kom fra et embede på Fyn, og flyttede ind i en faldefærdig og utæt gammel præstegård med sin kone og børn. I begyndelsen var han ikke nogen erklæret vækkelsesprædikant, men Moe kunne øjensynlig fornemme, hvilken forkyndelse sognebørnene var modtagelige for – og ønskede.

Inden længe hængte han sig på den stille (og lille) åndelige rørelse, der var i gang på Harboøre, og hans prædikener fik hurtigt præg af dundertaler om det syndige menneske og den straffende Gud. Moe var et konfliktsøgende menneske, som så det som sit kald at forandre på den utugtige og alkoholiserede livsførelse på Harboøre. Men han så det øjensynlig også som sin opgave at repræsentere en kompromisløs og fordømmende forkyndelse over for de sognebørn, der ikke kunne følge ham ind i "de helliges" samfund.

Carl Moe var en fremragende taler, der hver søndag gjorde sig umage med at lære sine egne prædikener udenad, for på den måde bedre at kunne fremføre dem fra prædikestolen. Hans "brændevinsprædiken" fra 1881 er en af dansk kirkehistories berømte prædikener (bilag 1). Det var med den, at Moe for alvor stillede sig i spidsen for den indremissionske bevægelse.

Hos Carl Moe havde helvedesforkyndelsen en fremtrædende plads. Den indremissionske forkyndelse, der udviklede sig i Harboøre, talte således meget hårdt og fordømmende om de "vantrø", som de lovede en sikker pine i helvede.

Carl Moe blev landskendt i november 1893 i forbindelse med en stor drukneulykke ud for Harboøre, hvor 49 fiskere druknede. Moe var da præst i Skanderup, men blev hidkaldt af Harboøres hellige for at forestå begravelsen. Ved denne lejlighed sagde Moe ikke andet end det, han hidtil havde prædikeret. Forskellen var blot den afgørende, at der var "referenter" til stede ved denne begravelse. Chokerede københavnske journalister refererede Moes hårde ord om trøst for de hellige og dom for de vantrø, og forargede avislæsere i København kunne næste dag for første gang stifte bekendtskab med vækkelsen i Vestjylland.

Det er svært at vide, hvad der egentlig blev sagt ved begravelsen i Harboøre, da Moes prædiken ikke foreligger på skrift, men for de københavnske aviser var begravelsesdagen en "forargelsens dag" (bilag 1 og 2). Ifølge flere aviser, bl.a. Politiken og Berlingske Tidende, skulle Moe have sagt, at ulykken var "Herrens middel til omvendelse". Berlingske Tidende opfordrede til indgreb fra Kultusministeren (Undervisnings- og kirkeministeriet). Carl Moe fik en irettesættelse af biskoppen og leverede efter begravelsen sin egen skriftlige gengivelse af talen, som ikke alle anså for fuldt ud dækkende (Bilag 3).

Ulykken i 1897

Den 25. januar 1897 ramte en ny tragedie vestkysten.

Syv kystbåde var taget på fiskeri om morgenen. De fem nåede i land i dagens løb, men to savnedes. Redningsdamperen "Vestkysten" lå i Lemvigs havn og kunne ikke komme frem på grund af tilisninger i Nissum Bredding.

Derfor gik der besked til redningsbådsformand Niels Liløre, at han skulle holde redningsbåden parat. Nils Liløre fik redningsbåden til stranden og gik derefter tilbage til telefonen for at høre, om de savnede både skulle være kommet i land længere oppe af kysten. Mandskabet havde fået besked på at blive i land imens, medmindre de så fiskerne ude på havet.

Kort efter var der nogen der troede, at de havde set lys på havet. De mente, fejlagtigt, at det måtte være en lygte i en af de savnede fiskerbåde, og redningsfolkene gik herefter ud.

Besætningen på redningsbåden "Liløre" omkom, mens de i mørke og 10 graders frost søgte efter to nødstedte fiskerbåde på havet. Deres død blev yderligere tragisk af, at de døde forgæves. De nødstedte fiskere red stormen af og overlevede alle.

Med "Liløres" forlis og 12 døde redningsmænd i vandkanten indskrev ulykken sig som den største i danske redningsvæsens historie – og er det stadigvæk til dato.

Opsynsmanden ved redningsstationen, strandfoged Niels Liløre, led et stort tab på denne stormnat. Han mistede to sønner, Peder og Stinus, og svigersønnen Lars Peder Larsen. Efter deres død blev både Peder og Stinus landskendte. Ikke i kraft af selve forliset, men i kraft af maleren Niels Bjerre, der afbildede de to sønner i sit hovedværk: "Guds Børn til bønnemøde".

I alt efterlod ulykken 10 enker og 42 faderløse børn.

Begravelsen blev et tilløbsstykke – hen ved 4000 mennesker fra hele Jylland valfartede til Harboøre Kirke for at deltage. Da redningsmændene på trods af deres ringe status som havfiskere dog alligevel var embedsmænd, deltog også honoratiores fra Kongehuset og ministerierne i København. Også Københavnerpressen meldte sin ankomst. Den senere grønlandsfarer Mylius-Erichsen rapporterede fra "Dødens strand", og den senere så betydningsfulde forfatter Herman Bang var Aftenbladets udsendte reporter. Dertil kom journalister fra blandt andet Illustreret Tidende, Politiken og ikke mindst Kristeligt Dagblad. Forliset i 1897 blev en ilddåb for denne nye indremissionske avis, der rapporterede til hele landet fra sin kristelige højborg i Vestjylland. Avisen var født året forinden som en reaktion på ulykken i 1893. Kristeligt Dagblad skulle tale Indre Missions sag og fungere som en modvægt til den verdslige presse.

Fra begravelsen i 1893 vidste journalisterne, at Carl Moe var godt stof. Og nu, tre år efter, fik københavnernes igen, hvad de kom for. Over kisterne kunne Moe tørt konstatere, at dette forlis og de mange døde skulle ses som "et tugtens ris" (Guds straf) over for de sognebørn, der ikke gik ad dydens smalle vej (Bilag 4).

Det er denne åndelige heksekedel, der udgør grundstammen i filmen "Guds Børn". Men filmen handler ikke kun om sammenstødet mellem to kulturer; vestjyderne og københavnernes. "Guds Børn" udspiller sig i en historisk epoke med store følelser, tragedier, konflikter og stærk tro. Det er en film om et samfunds forvandling – et stykke Danmarkshistorie, set fra Vestjylland.

Guds Børn

Forord.

Dette materiale handler om filmen og tv-serien, GUDS BØRN. Det er i overvejende grad samlet af tidligere udsendt materiale, der i et vist omfang er blevet bearbejdet til dette formål: nemlig som baggrunds-materiale for undervisning.

Tanken med det er ganske enkelt at gøre det lettere og hurtigere for underviseren at sætte sig ind i filmens baggrund, og de historiske forhold.

Det kan indgå i et undervisningsforløb i forskellige sammenhænge. Enten for konfirmander, efterskole- og højskoleelever, på seminarier og gymnasier eller i studie-kredse m.m.

Materialet må gerne kopieres ved angivelse af kilde: **Midt- og Vestjysk Mediefond.**

Hvordan startede det?

Ideen til filmen "Guds Børn" blev undfanget en stille vinterdag i januar 1997 af to medarbejdere på TV/MIDT-VEST i Holstebro. Det var i forbindelse med research forud for den mindegudstjeneste, der skulle afholdes i Harboøre kirke i anledning af 100 året for en stor drukneulykke ud for Harboøre. I en vinterstorm den 25. januar 1897 omkom hele den tolv mand store besætning på redningsbåden "LILØRE". Alle tolv blev begravet på Harboøre Kirkegård.

Men på en måde er **GUDS BØRN** også et resultat af tanker, der blev tænkt helt tilbage i 1990, da der blev udskrevet en konkurrence om, hvem der kunne indsende den bedste programide. Prisen gik til ideen om at skildre begivenhederne omkring en store drukneulykke på Vestkysten i 1893, men indsenderen var anonym, så den 10.000 kroner store præmie gik til Lokalarkivet for Thyborøn-Harboøre kommune.

Dengang blev historien ikke lavet. Først syv år senere – i 100-året for redningsbåden "Liløre"s forlis - var tiden blevet moden til at kaste sig ud i et krævende filmprojekt – **Harboøre-projektet**. Det lod sig gøre ikke mindst i kraft af et massivt økonomisk tilskud fra "Støtteforeningen" under TV/MIDT-VEST.

Efter tre års arbejde – fra ide til færdigt resultat – foreligger **Harboøre-projektet**, eller **GUDS BØRN**, som filmen altså kom til at hedde, nu i to udgaver. Dels som en dramatisk og fortættet biograffilm, og dels som en tv-serie i otte afsnit. Biograffilmene havde Danmarkspremiere i Vestjylland den 5. november 1999. Den regionale interesse for filmen viste sig at være helt overraskende stor, og både publikum og pressen modtog filmen med begejstring.

Filmens hoved-personer

Strandfoged Niels Liløre. Han var samtidig redningsstationens formand og ansvarlig for redningsoppgaver. Selv var han grundtvigianer, mens de fleste af hans børn tilhørte Indre Misison. Liløres familie er dermed et godt eksempel på den indvirkning vækkelsen på Harboøre havde. En splittet familie, delt af modstridende værdisæt.

Ane Kirstine Liløre, Niels Liløres datter. Hun var ikke selv blandt de vakte, men giftede sig med fiskeren, Lars Peder Larsen, der var hellig. Som kvinde forventedes det, at man fulgte sin mand ind i missionen, selvom man måske ikke selv var troende.

Anna Petrea Hvas, gift med Mads Hvas. I modsætning til Ane Kirstine Liløre, lykkes det for Anna Petrea at komme væk fra havet. Sammen med sin mand, Mads Hvas og deres børn, rejser de i filmens slutning til Gjol.

Mads Hvas, søn af en af de druknede redningsmænd, Peder Hvas. Mads Hvas omvendte sig til missionen ved ulykken i 1893. Ved redningsbådens forlis i 1897 var Mads Hvas med til at bjerge sin egen døde far i land.

Stinus Liløre, søn af Niels Liløre. Stinus er en af de syv hellige redningsmænd ombord på "Liløre". Også han omkommer ved ulykken sammen med sin bror, Peder Liløre. Begge var hellige.

Carl Moe. Harboøres karismatiske sognepræst, der på få år ændrede det fattige og upågtede fiskersamfund til vækkelsens højborg. Gjorde sig selv og Harboøre landskendt ved sin hårde, dogmatisk forkyndelse og skarpe udfald mod grundtvigianismen.

Filmens handling.

Denne handlingsbeskrivelse dækker den 1½-timer lange film-version. TV-serien er dobbelt så lang, og har en del sidehistorier og personer, som ikke vil blive omtalt her.

Filmen har en prolog; en forhistorie. Denne forhistorie handler om en synsk fisker, der forudser et bådoforlis. Han kan genkende alle de druknede på nær en enkelt. Det viser sig senere at være ham selv. Meningen med overleveringen skulle være, at det ikke er godt at vide for meget om sin egen død, da man derved kan glemme at leve det liv, man er midt i.

Selve handlingen tager udgangspunkt i dagen efter begravelsen af de 12 redningsmænd.

En unavngiven københavnsk journalist besøger redningsbådsformand Niels Liløre, der selv har mistet to sønner og en svigersøn ved ulykken. Journalisten er ude efter at få noget mere at vide om ulykken og folket på Harboøre, end kollegerne, der tilsyneladende blot ville referere de voldsomme begivenheder og Pastor Moes begravelsestale dagen før.

I en samtale med den stærke, men tyngede strandfoged og redningsbådsformand, Niels Liløre, afdækkes beretningen om Pastor Moes ankomst til det lille sogn, hvor brændevin tidligere satte en væsentlig del af dagsordenen. Om de omvæltninger, han satte i gang, og som forandrede samfundet radikalt.

Filmen veksler herefter mellem disse samtaler, der binder filmens forhistorie og nutid sammen.

I en scene, der udspiller sig i våbenhuset, grænselandet mellem det verdslige og det kirkelige, søger Anna Petrea Hvas råd hos sin veninde Ane Kirstine Liløre. Anna Petrea er i vildrede, fordi hendes mand, Mads Hvas, er blevet omvendt. Skal hun nu følge sin mand ind i missionen, eller kan hun stå udenfor? En overvejelse, der har været gældende for mange familier. Ane Kirstine er selv afklaret på det punkt, men hun har et andet ønske: hun vil væk fra det farlige hav og ind i landet. Hun vil have sin mand med til Gjøl, hvor han skal være fjordfisker.

Under en middag i strandgården kommer det til konfrontation mellem "de hellige" og "de vantro", da én ad "de hellige"s talsmænd, Niels Kristian Laugesen, beskylder Peder Hvas for at være en drukkenbolt og ikke tage sin frelse alvorlig. Middagen ender med, at Niels Liløre smider Niels Kristian på porten. Dog når Niels Kristian at komme med et citat der siger, at Herren ikke "er kommet med fred, men med sværd!".

Det dramatiske højdepunkt er selve ulykkesnatten. En tidligere ulykke i 1893, hvor 49 fiskere druknede, ligger dybt i bevidstheden hos både Niels Liløre og de øvrige mennesker, der er samlet på stranden denne skæbnesvangre aften, hvor 7 fiskerbåde ikke kan komme i land p.g.a. stærk storm og brænding. Og det er frygten for en gentagelse, der beskrives som én af de stærkeste kræfter i bestræbelsen på at komme de nødstedte fiskere til hjælp, og som i sidste ende ledte til en katastrofal

fejlvurdering.

Begravelsen af redningsfolkene, der tiltrak sig Københavnerpressens opmærksomhed, kommer i filmen til at danne ramme om et opgør mellem præsten Carl Moe og Niels Liløre.

Ved filmens slutning rejser Anna Petrea og hendes mand, Mads Hvas, til Gjøl. De tager afsked med Ane Kirstine, der således aldrig selv fik sin drøm opfyldt.

Hans Kirk og fiskerne fra Harboøre.

En lun sommeraften står en lille gruppe fiskere i deres fineste tøj yderst på broen og spejder ud over vandet. De venter på deres koner og børn, der kommer sejlene. De har alle forladt deres hjemstavn, Harboøre, og nu skal de skabe sig et nyt liv langs kysterne ved den venlige og lyse Limfjord. De er udvandret til det forjættede land - Gjøl ved Aalborg.

Sådan møder vi fiskerne fra Harboøre i Hans Kirks berømte tidsskildring "Fiskerne". Som udvandrene fra Harboøre. Forlængst er historien om Gjøl-fiskerne blevet et stykke dansk kulturhistorie, som TV/MIDT-VEST har ladet sig inspirere af.

Filmen "GUDS BØRN" slutter nemlig der, hvor Hans Kirk begynder sin roman. I filmens sidste scene tager Harboøre-fiskeren Mads Hvas afsked med sin mor og sit hjem i de forblæste klitter. Nu rejser han med hustruen Anna Petrea og børnene til nye egne, - til Gjøl, hvor Guds ord også må blive hørt.

"GUDS BØRN" fortæller historien, der går forud for "Fiskerne". Hvad skete der egentlig for den aften på bådebroen i Gjøl? Hvem var de mennesker, der omkring århundredeskiftet brød op fra Harboøre og trak ind i landet? Hvorfor gjorde de det? Hvordan formede deres liv sig i de barske omgivelser på vestkysten? Hvad søgte de – og hvad rejste de fra?

Hans Kirk digtede videre på virkeligheden og ændrede navne, steder og årstal. Det samme har instruktørerne og manuskriptforfatterne i et vist omfang gjort i GUDS BØRN. Filmen er ikke en rekonstruktion af en 100 år gammel historie. Men store dele af filmen bygger på historiske kendsgerninger. De begivenheder, der skildres, har rod i virkelige hændelser, og de mennesker, filmen handler om boede, levede og druknede på Harboøre for hundrede år siden. Ja, tilmed spilles nogle af rollerne af direkte efterkommere af filmens personer. Så ikke alene består GUDS BØRN af kendsgerninger, der kan dokumenteres, - der er også lagt et arbejde i, at få det til at lykkes, at nutidens generationer kan få lov at spille med i en film om deres oldeforældres og bedsteforældres liv.

Niels Bjerres maleri.

"Guds Børn".

Filmen har "lånt" sit navn efter et maleri af vestkystmaleren Niels Bjerre. Bjerre besøgte ofte "de hellige" når de holdt bønne møder, for senere at tegne og male dem. Han fik en god kontakt til de mennesker, som han ikke delte kirkelig opfattelse med, men som han i høj grad respekterede. Det blev til mange billeder af fisker-folket på Harboøre, hvoraf et af de mest berømte er billedet af bønne mødet, hvor Peder Liløre, Stinus Liløre og Mads Hvas optræder. En af grundene til billedets berømmelse er, at tre af personerne, der portrætteredes, druknede inden billedet blev færdigt. Det var Peder og Stinus Liløre samt Ole Bro, der dog blev slettet ved den endelige færdiggørelse af maleriet. Det findes i dag på Aarhus Kunstmuseum.

I TV-serien spiller Niels Bjerre en rolle som fortæller af begivenhederne omkring begravelsen. Ligeledes er billedet "levendegjort" som scene. Derfor blev der, med tilladelse fra Bjerreslægten, malet en kopi af det berømte billede, men med TV-seriens skuespillere som modeller.

Bjerres maleri:

Guds Børn anno 1897:
Stående: Peder Liløre. Mads
Hvas sidder med ryggen til
vinduet. Stinus Liløre forrest til
højre.

Filmens billede:

Guds Børn anno 1998:
Peter Liløre: Henning Toft Bro.
Mads Hvas: Jørn Hjort Jensen.
Stinus Liløre: Søren Riis.

Litteratur-henvisninger

Erik Bertelsen:
C. Davidsen:

**Harboerfolk 1 (4 bøger) især Dagen bryder frem
Harboør**

Liløres redningsmandskabs forlis og begravelse. Kbh.
1897

Poul Uttenreiter:
Hanne Mehl:

Maleren Niels Bjerre

A.P.A. Kolstrups optegnelser: Dagligliv og lærerkår.

Forlaget Limfjordstangen, 1989

P.G. Lindhardt:
Niels Bjerre:
Miljø- og

Helvedesstrategier.

Håndskrevet brev til sin søster om begravelsen. TV/MIDT-VEST

Energiministeriet's:

Redningsstationer ved den jyske kyst.

Redningsstationen Liløres indberetningsprotokol.

Højskolebladet

nr. 11 1897

Tidsskrift for Redningsvæsen **februar 1937**

Diverse aviser perioden

25. januar – 3. februar 1897:

Aftenbladet

Vort Land

Dannebrog

København

Berlingske Tidende

Jyllandsposten

Aarhus Stiftstidende

Nationaltidende

Lemvig Folkeblad

Lemvig Dagblad

Kristeligt Dagblad

Illustreret Tidende

Politiken

Tiden

Internet-henvisninger .

<http://home8.inet.tele.dk/wilhelm/dkslow/seite6.htm>

<http://home8.inet.tele.dk/wilhelm/frontpage/index.htm>

<http://home8.inet.tele.dk/wilhelm/kollu/>

<http://www.thyboroen.com/turisme/arkivet/main.html>

<http://www.lemvigbib.dk/bjerre.htm>

<http://www.tvmidtvest.dk/oudsborn/>

Arbejdet med filmen

At arbejde med film bør altid begynde med en uforstyrret visning af hele filmen. Det kan dog være en fordel at arbejde med dele af materialet – for eksempel baggrundsdelen, inden filmen vises. Se under "Introduktion til arbejdet med Guds Børn."

Herefter kan man indlede arbejdet med en spontan, åben samtale om filmen som helhed ud fra en umiddelbar oplevelse af den. Arbejdet kan foregå enten på klassen eller i grupper. Samtalen bør bevæge sig fra vurderings- til fortolkningsniveau og kan stille spørgsmål som:

- Er filmen god eller dårlig?
- Hvorfor?
- Er der en helt?
- Er der en skurk?
- Hvad handler filmen om?
- Hvorfor hedder den, som den gør?
- Hvorfor ender den, som den gør?

Disse første indtryk bør skrives ned og anvendes som udgangspunkt for mere dybdegående iagttagelser.

Herefter kan man gå mere ind i analysen af filmen og diskutere følgende overordnede spørgsmål. Her er det en fordel, at arbejde i mindre grupper:

- Bestem hvad, der sætter filmens handling i gang
- Hvori består filmens primære konflikt?
- Prøv at bestemme andre vendepunkter i filmen?

Mere specifikt kan man gå ind i følgende:

- Beskriv filmens personer og deres holdning i forhold til vækkelsen. Er de "hellige" eller "vantro"? Hvad mener de hver især om kristendommen og Bibelen? Hvor og hvordan kommer deres holdninger til udtryk?

- Beskriv de sociale lag, filmen foregår i: Hvad er kendetegnende for samfundet på Harboøre for ca. 100 år siden?
- Hvorfor bliver vækkelsen modtaget så godt? Hvad ændrer den i samfundet?
- Hvorfor skaber den åndelige vækkelse splittelse i samfundet? – Nævn andre eksempler på, at religion kan skabe splittelse i et samfund både før og nu.
- Hvordan er Indre Mission og vækkelsen i det hele taget fremstillet i filmen? Mener du, at filmen er objektiv eller tager den stilling?
- Hvordan er pressens rolle skildret i filmen? Diskuter også pressens rolle i dag i forbindelse med religiøse konflikter.

De enkelte scener

Man kan også vælge at gå ind i filmens enkelte scener. Her kan de enkelte grupper evt. få hver deres scene. Se også under "forløbets faser".

Strandgården

Under middagen hos Nils Liløre på Strandgården kommer det til en konfrontation med "de hellige" og "de vantro".

- Hvad går konfrontationen på?
- Hvilke forskellige menneskesyn kommer her til udtryk?
- Hvilke forskellige syn på kristendom og Bibelen kommer her til udtryk?
- Inddrag din viden om kristendom og Bibel og giv herudfra din bedømmelse af konfrontationen

Ulykkesnatten

Da redningsfolkene vil gå på havet, beder Ane Kirstine sin mand, Lars Peder Larsen, om at blive i land, men han afslår og siger, at han må ud til sine brødre. Hertil svarer Ane Kirstine bittert: Ja, så tag du ud til dine "brødre."

- Hvad mener hun med det?

Samme nat føder Ane Kirstine sit og Lars Peders fjerde barn.

- Hvordan virker Lars Peders beslutning om at gå på havet set i forhold til dette?

Pressen og de Hellige

- Hvad mener pressen om redningsmændenes motiv for at gå på havet den nat? Sammenhold eventuelt med Ane Kirstines reaktion.
- Hvorfor tror du, de gik ud?
- Hvad mener du i det hele taget om pressens dækning af sagen? Var den rimelig eller fordrejet? Kan du nævne nutidige eksempler på god og dårlig pressedækning?

Ved Niels Peters dødsleje

Pressen mener, at ulykken kunne have været undgået, hvis redningsmandskabet ikke havde været så dumdristige, som de var. "De hellige" derimod, mener, at ulykken er et tegn fra Gud.

- Hvad mener de, at ulykken var tegn til?
- Var redningsmændene efter din mening dumdristige?
- Hvad mener Niels Liløre med, at pressen ligner "de hellige" med hensyn til at være fordømmende?

Begravelsen

Opgøret mellem Carl Moe og Niels Liløre.

- Hvilke to syn på kristendom og Bibel kommer her til udtryk?
- Overvej, hvordan det kan være, at man kan tolke kristendommen og Bibelen på flere måder?
- Hvordan forholder du dig selv til de to kristendomssyn?

Filmens modtagelse

IM-formanden var ikke tilfreds

Gå på nettet og find følgende artikel:

www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/240146:Kirke---tro--IM-formandenvar-ikke-tilfreds?highlight=forsone

Gør rede for de forskellige synspunkter vedrørende filmens fremstilling af Indre Mission.

Sammenlign synspunkterne med jeres egne og diskuter, hvilke I er mest enige i.

Vækkelsens børn og Vestjysk sind

Gå på nettet og find følgende artikel:

www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/232824:Kultur--Vaekkelsens-boern

Sammenlign synspunkterne i artiklen fra Randers Amtsavis (bilag 6) med synspunkterne i anmeldelsen fra Kristeligt Dagblad.

Diskuter, hvilke synspunkter I er mest enige i.

Skriv selv jeres anmeldelse af filmen

Skriv en anmeldelse af filmen, hvor I lægger vægt på dens fremstilling af Indre Mission. Diskuter derefter filmen på baggrund af jeres anmeldelser.

I kan finde en vejledning til at skrive anmeldelser på Det danske filminstituts hjemmeside, i undervisningsmaterialet til filmen "Bedre end Beckham":

<http://www.dfi.dk/dfi/undervisning/bedreendbeckham/3.html>

Besøget i kirken

(Præsterne til orientering – se også bilag 7)

I dette projekt om filmen "Guds Børn" er det tanken, at eleverne skal på et kirkebesøg, hvor præsten kan fortælle mere om bl.a. vækkelserne og forskellige kristendomssyn og deres præg på den danske Folkekirke og det danske samfund.

Præsten kan også fortælle om vækkelsens historie i lokalområdet. Af særlig interesse er bl.a:

Stenløse-Veksø, hvor Morten Pontoppidan var præst fra 1902 til 1921. Efter mange års virke inden for den grundtvigske højskolebevægelse brød Morten Pontoppidan med grundtvigianismen, især dens opfattelse af trosbekendelsen. På Stenløse Kirkegård findes en mindesten for Morten Pontoppidan. Morten Pontoppidan var bror til forfatteren Henrik Pontoppidan.

Jørlunde, hvor Morten Pontoppidan (senere sognepræst i Stenløse/Veksø) i 1880 startede en højskole. Højskolen virkede frem til 1917, hvor elevtilslutningen var så ringe, at skolen måtte lukke, hvorefter ejendommen igen overgik til landbrug. Bygningerne ligger der stadig. I tilslutning til højskolen blev en valgmenighed oprettet i 1887, og en kirke blev bygget som nabo til højskolen. Valgmenigheden fungerede frem til 1970, hvor kirken blev nedrevet. I dag henligger den fredede kirkegård til minde om en svunden tid.

Hornsherred, hvor smeden Jens Larsen i 1850'erne rejste rundt som lægmandsprædikant.

I forbindelse med grundtvigianismen og Indre Mission kan præsten tale med eleverne om "Det levende ord". Hvad er det, og hvor hører man det? Hvad er "talte ord af Kristi mund", og hvad er ikke: Nadveren, trosbekendelsen, dåben, salmesangen?

Hvad er forskellen på Indre Mission og grundtvigianismens syn på Bibelen?

I forlængelse heraf kan man tale om, hvad der er kristendommens grundlag: Er det Bibelen? Traditionen? Hvad mener de store verdensomspændende kirkesamfund?

Hvad kan man bruge Bibelen til? Skal man tage den "alvorligt" som vejledning i forbindelse med konkrete spørgsmål om livsførelse? Hvordan og hvorfor?

Tal om synet på "det naturlige" og det kristne liv. Er det det samme?

I forlængelse af filmen kan man også tale om forskellige kristendomssyn.

Hvordan kan det være, at der er så mange forskellige måder at opfatte kristendommen på?

Giver forskellige kristendomssyn eller forskellige religioner også i dag anledning til splittelse og diskussion?

Litteratur og links

Udvalgt litteratur:

Møller, Jes Fabricius: *Grundtvigianisme i det 20. århundrede*, Vartov, 2005

Mørch, Søren: *Den sidste Danmarks historie*, revideret udgave, Gyldendal, 1996

Larsen, Kurt, E.: *Fra Christensen til Krarup – Dansk kirkeliv i det 20. århundrede*, Kolon, 2007

Lausten, Martin Schwarz: *Danmarks Kirkehistorie*, Gyldendal, 1987

Lindhardt, P. G.: *Den Nordiske Kirkes historie*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1945

Lindhardt, P. G.: *Helvedes Strategi, Credo*, 1958

Lindhardt, P. G.: *Vækkelse og kirkelige retninger*, Aros, 1978

Vase, Niels Jørgen, R.: *En afkrog af landet? Omkring Harboøre-ulykken 1893*, VAC, 1994

Den litterære reception af vækkelsen i Harboøre kan man læse om i:

Bertelsen, Erik: *Harboørfolk 1-4*, Jespersens og Pios Forlag, 1974

Lilleør, N.C.: *Fortællinger fra Vestjylland*, Poul Kristensens Forlag, 1985

Links:

På Harboøre Kirkes Hjemmeside kan man læse om sognets historie, herunder vækkelserne og ulykkerne

<http://www.humanmedia.dk/kirke>

Mere om Niels Bjerres maleri "Guds Børn"

<http://kroniken.bjerre.net/bjerremalere.htm>

Grundtvigsk Forums Hjemmeside:

<http://www.vartov.dk>

Indre Missions Hjemmeside

<http://www2.indremission.dk>

For holdninger til vielse af fraskilte og velsignelse af homoseksuelle se særligt:
http://www2.indremission.dk/site/Hvem_er_vi/Love_og_dokumenter/

Filmen "Guds Børn" kan lånes som vhs-bånd på CVU i Hillerød,
www.cvuøst.dk Skoletjenesten har også en enkelt DVD til rådighed.

Bilag 1

Begravelsen 1893

De afsnit i Moes tale, der især vakte forargelse, er refereret af Lemvig Folkeblad som følger:

Der staar ogsaa efterladte ved denne Grav, som ikke har noget Liv i Jesus. Her staar I mange, der har staaet Evangeliet imod, fordi I ikke vil slippe eders Synder. (...) – til eder har Herren brugt denne stærke Tale! Husk nu det Løfte, I gav om Omvendelse, da I raabte om Hjælp i Havsnøden. Nu afgjøres eders Sjæls Frelse, bryder I dette Løfte, kan I aldrig frelses, men er i Satans Vold (...); Herren har gjort det saaledes for eder her oppe, fordi det var nødvendigt for eders Sjæls Frelse. (...) den, der ikke har sit Liv i Kristus, hans Sjæl tager Djævelen til Helvede. Og hvad nytter det at nægte, at en Del af dem, der ligger i disse Kister, ikke havde noget Liv i Jesus? (...) Nu har han brugt dette stærke Middel, om de efterladte dog kunde omvende sig, nu har han kaldt paa I vantro, og skal han nødes til at slaa endnu stærkere Slag for at faa eders haarde Hjærter knuste? Men det maa I vide, at enhver vantro, der dør, hans Sjæl er i evig Fordømmelse og hører Satan til.¹⁰

Lemvig Folkeblad den 30. november 1897, gengivet af Niels Jørgen R. Vase i "En afkrog af landet? Omkring Harboøre ulykken" 1893

Bilag 2

Begravelsen 1893

»Dagbladet« skriver Dagen efter Begravelsen: »Dagen i Gaar, da Begravelsen fandt Sted, blev for mig og mine ligesindede ikke en Vemodens Dag men en Forargelsens Dag. De Ord, der taltes ved den store Fællesgrav, indeholdt næppe noget nyt for Harboøre-folkene, der vel er vant til, at deres Præster tordner omkap med Vesterhavet; men for alle de mange, der som jeg kom fra mere civiliserede, mere humaniserede Egne, var det, som om noget koldt og klamt lagde sig om Hjærtet, som om der fra disse Præsters Mund udgik en Aande, der kvalte den Kærlighedens og Medfølelsens fine Blomst, hvert Menneske gemmer dybest i sin Sjæl.«

Og videre hedder det om »den Uforbeholdenhed«, hvormed »den forhenværende Harboørepræst« talte ved Graven i alle de fremmedes Paahør: »Den har aabnet os andre et lille Indblik i den religiøse Despotisme, hvorunder Livet leves i Harboøre, i den umaadelige Selvgodhed, hvormed de »hellige« Præster taler om sig selv og de andre »hellige«, i den oprørende Hjærteløshed og Grumhed, hvormed de erklærer anderledes tænkende for Satans Børn og dømmer dem ned i Helvedes svareste Pine. Paa deres egen Side er Velsignelsen, Livet i Gud, den evige Fred; paa den anden Side er Forbandelsen, Djævelens Tanker og Gerninger, den evige Fortabelses Baal og Brand.«¹⁾

Dagbladet den 29. november 1893. Gengivet i "Den Indre Missions Historie" ved Louis Blauenfeldt

"Mesteren er her og kalder ad dig!" Saaledes lod Marthas Ord til Søsteren Marie, der sad hjemme og græd over Tabet af sin Broder Lazarus. Mesteren, hvorom der tales, er Jesus, Guds hellige Son, som kom til Verden for at gøre Syndere salige. Denne store Mester over Synden, for hvilken han gjorde Forsoning med sit Blod paa Korset, denne store Mester over Døden, hvis Vælde han tilintetgjorde ved sin Opstandelse fra de døde, og over Dommen og Djævelen og Helvede, hvorfra han alene er mægtig til at fri os faldne Mennesker, - denne Mester over alle vore Fjender, Jesus, er nu ogsaa her og kalder ad alle eder, som her er forsamlede. Allerførst kalder han paa eder, I hans Hellige, som tror paa ham; thi Jesus elsker fremfor alt sine troende, om hvem der staar skrevet, at "den, som rører ved eder, rører ved hans Øjsten" (Zak. 2, 12), og blandt eder igen er det da særligt de hellige Enker og Slægtninge som her staar, for hvem han har Omsorg. Han kalder paa eder dette Spørgsmaal: "Kunne I nu ogsaa tro, at alt det, som er sket i disse Dage, kommer fra Guds Kærlighed?" I har jo selv saa tit talt med hinanden og

vidnet for andre om, hvor skønt det er at være et Guds Barn, hvordan det alene er i Troen paa Jesus, at der er Fred i Striden, Primodighed i Trængslen, Trost i alle Sorger, men hvad nu? Kan det nu slaa til for eder selv, hvad I har talt om til andre? I gode og lykkelige Dage er det jo ikke saa svært at tro Guds Godhed, men paa Nodens Dag, naar det ser saa mørkt ud rundt omkring, da er det, det skal vise sig, om Troen har Bærekraft. Har eders Tro nu det, saa I kunde sige uden Knur og Bitterhed: "Ogsaa dette er fra Herren!" Saa har Herren noget mere at sige til eder, det samme, som han sagde til Martha, da hun stod grædende ved sin Broders Grav: "Dersom du kan tro, saa skal du se Guds Herlighed." Det er Forjættelsen, Herren knytter til den ydmyge, enfoldige Tro: at "se Guds Herlighed" det vil sige: erfare Guds Kærligheds Omsorg for dig i alle Ting, erfare hans Naades Magt til at frelse dig og trøste dig og netop igennem disse Provelsens Tider bringe dig en stor Velsignelse. Der er jo visse Frugter, som Herren saa gerne vil se i sine Heliges Liv, det er først Ydmyghed, som mere end alt andet snykker et Menneske i Guds Øjne, dernæst Taalmodighed, der uden at knurre tager imod Herrens Tilskikkelse, det hellige, rene Sind, der vender sig i Afsky fra alt ondt, Lydighed til at bøje sig helt ind under Guds Villie og lade ham raade, Kærlighed og Sandhed og mange flere, alt dette vilde Herren gerne have bedre frem i sit Folk, og dersom I kunde tro, at det er med det for Øje og alene af den Grund, han har sendt denne Sorg, saa skulle I se hans Herlighed aabenbare sig deri, at det skal ikke blive til Ulykke for eder, men til Velsignelse, til et dyrebart og inderligt Liv i Herren med al den Fred og Lykke og Salighed, som dernød følger, saa I kunde takke ham af Hjertet netop for det, som nu gør saa ondt. Og saa skulle I se hans Herlighed en Gang hisset, naar han opvækker de døde og giver alle dem, som døde i Troen, et nyt, forklaret Legeme, og de, som elsker den Herre Jesus, skulde finde hinanden der, hvor Døden ikke er mere. O, Venner, det er Trosten, den store Trost, som Guds Evangelium rækker os, og som Jesus ogsaa gerne vil tiltrække eder i Dag. Thi er der nogen, der kan føle med et Menneske og tage Del i hans Sorg, da er det virkelig Jesus. Det er ikke vanskeligt for os andre, om vi har lidt Hjerte i Livet, at forstaa, hvor svært det maa være paa en saa brat Maade at miste det, man elsker højest paa jorden, i det mindste fyldte det mig, da jeg hørte derom og i Aanden kunde se nogle af disse kendte Skikkelser synke i Havet, med inderlig Vemod, der gjorde mit Øje vaadt, men hvor langt smerteligere for eder, der staar tilbage som Enker, Forældre og Søsken, hvor det vil gøre ondt at mindes den tunge Nat og se den tomme Plads i Hjemmet, hvor der vil storme mange Tanker ind. Havde jeg dog blot faaet sagt rigtig Farvel, da han gik - havde jeg dog bare faaet det Ønske opfyldt, der var det sidste, han bød mig om - ak, havde jeg dog ikke gjort ham imod den Gang - og sværest af alt maaske, naar den lille Son eller Datter ser op med sin barnlige Øjne og spørger: "Moder, kommer Fader ikke snart hjem?" Men i alt dette har Herre Jesus Trost. Ja, der tales ofte ved Graven om de dodes gode Gerninger og Egenskaber, og man roser dem til Trost for de efterladte, men hvad Nytte er det til? De døde kunne jo ikke høre det, det er, som man vilde gøre Nar ad dem, de levende har ingen Trost af det, det er som en Spønd koldt Vand over dem. Nej, men i dette: De, som dør i Troen, skulle hvile fra deres Meje, de er gaaet ind til Gud, ind til Jesus, hvor de skuer hans Herlighed, og der skulde de tilbageblive, Enker, Børn og Slægtninge, som lever og dør i den samme Tro, se dem igen, deri er der Trost.

"Mesteren er her og kalder ad dig" - det gælder ikke alene de Hellige, men ogsaa de vantro, ogsaa dem blandt eder, Enker og Slægtninge, og blandt alle eder her forsamlede, som endnu ikke har givet Jesus eders Hjerter i Troen. Ogsaa eder elsker Jesus, og han vilde saa inderlig gerne, at det, som er sket i disse Dage, skulde blive til Velsignelse for eder, derfor kalder han ad eder, om han nu maatte faa Lov til at vække eder op fra den aandelige Død til et evigt Liv i Gud. Et vantro Menneske er nemlig levende død. Saa længe du lever i Synden, uden Gud, er du blind som Muldvarpen for Sandheden og for alt, hvad der angaar Guds

ruge. Saa længe du er vantro, er du kom over for det vigtigste af alt, opgangen kun af denne verdens Ting, men uden Sans for det ene fornødne, et Stykke Kød uden Aand. Saa længe du er vantro, er du Fange, en Syndens Træl uden virkelig Frihed, bundet i Hovmod, Gerrighed og Kødets Lyst - og det Liv, der fortsættes og slutes paa den Maade, kan aldrig ende med andet end evig Fortabelse. Men Herren vil ikke nogen Synders Dod, han er kommen for at frelse Menneskene og kalder nu paa eder i denne Tid med sin stærke, alvorsfulde Røst, om han maatte faa Lov til at føre eder fra Synden ind under Naaden, fra Fortabelsens Tilstand til et evigt Liv, der er ikke givet Frelse i noget andet Navn end hans. Kun den, der har Jesus i Troen, har Sandheden, som han selv har sagt: "Hvo, som følger mig, skal ikke vandre i Mørket, men have Livets Lys." Kun den, der har Jesus, har Syndernes Forladelse med Fred og Glæde for sin Sjæl. Kun den, der har Jesus, har Trost i Livets Sorg og Strid, og kun den, der tror paa ham, har den sande Frihed paa Jorden og engang den evige Sandhed i Himlen. Ja, sandelig, om I vil tro det, skal ogsaa I se Guds Herlighed og komme til at erfare, hvordan netop det hellige Liv i ham, som Verden bespottes, og som I hidtil har været saa bange for, er det eneste, der er værd at leve.

Saa lad dog ikke Herren kalde forgæves paa eder - og særligt henvender sig mine Ord til eder, som, da I var i Havsnød, gjorde Herren det Løfte, at I vilde omvende eder, dersom han førte eder i Land. Hvordan kunde I komme i Tanker om at gøre det, uden fordi I længe har vidst og dengang følte, at uden Omvendelse og Tro paa Jesus kan intet Menneske dø i Fred. Men husk nu paa, hvad Guds Ord siger: "Naar du lover Gud et Løfte, saa tøv ikke med at betale det; thi han har ikke Velbehag til Daarer." En Grubearbejder i England fo'r engang vild i Minegangene; med den visse Dod for Øje maatte han til Gud om Frelse og lovede, at han vilde give ham sit Hjerte, hvis han vilde fri ham af hans Nød; Gud friede ham, men Arbejderen betalte ikke, hvad han havde lovet. En Tid derefter laa han paa sit Dødsleje. En Præst kom til ham og vilde trøste ham med Guds Ord; men til alt, hvad Præsten sagde, fik han kun det Svar: "Jeg er fortabt, jeg skal i Helvede; thi jeg har givet Gud et Løfte, men ikke betalt det!" Saaledes vil det ogsaa gaa eder, dersom I bryder eders Løfte, thi dersom I nu ikke omvender eder, kan I aldrig frelses, Gud taaler vel meget af Menneskene, men han lader sig ikke spotte. Gør derfor Alvor af det, og giv ham eders Hjerte! - Mesteren er her og kalder ad eder! Hvor jeg vilde ønske, at Kaldet ikke maatte lyde forgæves i det mindste for dem, som bor paa Harboore. Herren har gjort det saaledes for eder heroppe, fordi det var nødvendigt for eders Sjæles Frelse. Jeg roser ikke de døde for at trøste de efterladte. Og hvad nytter det at nægte, at en Del af dem, som ligger her i disse Kister, ikke havde noget Liv i Jesus. Gid I vantro dog nu vilde høre Kaldet og omvender eder. Her er jo ogsaa kommen Folk sammen i Dag andre Steder fra, maaske blot af Nysgerrighed og uden Alvor. I Gaar rejste jeg i Kupé sammen med nogle unge, flotte Friskfyrer, der grinede og flasede og bad Fanden tage sig paa, at det vilde blive en storartet Historie i Dag paa Harboore. Saadanne Folk er her altsaa, de betragtede det hele som et Skuespil paa Verdens sædvanlige Vis og gør endogsaa Løjer med Døden. Lad dem nu det, om de vil; men lad os andre betragte det som det, det er, en Kaldelse fra Herren, hvis Hensigt det er ogsaa derigennem at opsøge og frelse det fortabte. For snart 9 Aar siden, kort forend jeg som Præst forlod dette Sted, skete en lignende Begivenhed, kun i mindre Stil; da var det, som der gik et Pust fra Herrens Aand hen over Sognet, og mangen Sjæl søgte og fandt sin Frelser.

Nu har Herren talt igen paa samme Maade, kun endnu stærkere, Gud give, I maatte kunne høre det som hans Røst, ikke som en Skæbne eller som et Spil af Naturens Kræfter, saaledes som Daarerne mener, naar de i deres Hjerter siger: "Der er ingen Gud," men som Herrens Røst, Jesus Røst, der kalder ad eder for at aabenbare sin Frelser-Herlighed paa alle dem, som vil tro! Amen.

C. Moes.

Bilag 3

Moess skriftlige gengivelse af begravelsestalen fra 1893.

Bilag 4

Uddrag fra Moes begravelsestale i forbindelse med begravelsen for ofrene for drukneulykken i 1897.

Et Spørgsmaal paatrænger sig her alle alvorlige Hjerter, ikke Spørgsmaalet om, hvor store Helte eller dygtige Fiskere, disse Mænd have været, from nu ere døde, men Spørgsmaalet om, hvor de nu ere. Mange vil sige, at det ikke er Stedet her at rejse dette Spørgsmaal; men jeg siger, at Stedet er netop her. Hvorledes var deres Forhold til Jesus? Jeg ved det ikke i Almindelighed; men i, som have boet Dør om Dør med dem, veed, hvormeget Haab der var for dem. Om nogle af dem, der stod mig meget nær, og som jeg har konfirmeret og set givet Jesus deres Hjerter og holde fast ved ham, om dem veed jeg, at de komme ind under Ordet, "der er ingen Fordømmelse for dem, der ere i Kristus Jesus". Alligevel er det mig dog en vemodig Tanke, at jeg ikke oftere hervede skal føle varme og kraftige Haandtryk og se det kærlige Blik i deres Øjne, men jeg er dog fuld af Tak til Jesus, fordi han har dem. Til Enkerne vil jeg sige, at om det end maa være dem forfærdeligt at tænke paa den bratte Død, da Baaden væltede, saa maa det igen være en Lysstraale for dem, der vide, at deres Miend være i Jesus, at tænke paa, at de i deres Dødesøjeblik have befalet deres Aand i hans Hænder. Men ibland os er vist Mange, som endnu ikke have grebet Frelsen. Til dem siger jeg: Lad Guds Kald dog ikke have være forgæves! Forsom ikke Guds Naadestid! Thi hvad ere vi, naar vi først er døde, hvis vi ikke have Livet i Kristus. Hvad vor Stilling end har været her i Livet staa vi da for Herren, som dem, der have gjort ondt med det, som vi skulde have brugt til at gøre godt med, enten det saa er en Præst der bruger Ordet eller Referenten der bruger Pennen, eller hvem ellers. Vi er Intet, med mindre vi har Livet i Kristus: saa ere vi salige.

Til Slutning vil jeg endnu sige: Lad os blive faste i Troen, varagtige i Bonnen og arbejde med Frimodighed og Kraft paa at faa Andre hen til Jesus. Der er af en Referent sagt om de Troende blandt de Forulykkede, at Redningsbaadens Kæntring skyldtes dem, at de vil gaa ud paa Havet for at frelse deres Brødre. Sligt gør ondt at læse. Vi vil ikke spotte, men ære dem for deres Handling. Og, før at blive i Billedet, vi ville gaa ude paa Verdenshavet, for at frelse vore Brødre de vente paa Redningsbaaden. Om end Verden haaner og spotter os, saa ville vi dog blive hos Jesus og hjælpe til at frelse vores Brødre.]

Gengivet af Lemvig Avis den 3. februar 1897

Bilag 5
Kort over Harbøre

<http://maps.google.dk/maps>

Fra Randers Amtsavis mandag 1.11. 1999

Vestjysk Sind

APROPOS: Der er premiere torsdag på filmen "Guds Børn"

AF Allan Berg Nielsen, filmhistoriker, reporter

Det begynder i Harboøre for lidt mere end hundrede år siden. Den ene af de to instruktører spiller selv journalisten, reporteren, som rejser til det dengang meget mere utågenlige Vestjylland for at optage den her historie. Den anden spiller en af de lokale fiskere, som står i sin gudstør bane er den underbeholdt, men reporteren vil undersøge historien forfælle.

Til daglig er de journalister ved tv-stationen Midt-Vest i Holstebro, men her har de sammen med en række amatører og kunstnere fra et studie kaster sig og deres stations ressourcer ind i et filmprojekt af usædvanlige dimensioner for at fortælle en kernehistorie, som etablerer den egen, her de arbejder, etablerer den kunstnerisk som et land med sjæl: Vestjylland.

Malene Jens Søndergaard og Niels Bjørn gjorde det for Jens Madsen gælder det filmhistorik i de store format: tv-serien og biografifilmen. Og netop Bjørns billeder har betydet meget for filmhistorikere, for filmingen og for scenografen.

Men fortællingen om Guds Børn i Harboøre er en ny historie, og det er karakteristisk, at de to forfatterne og instruktører placerer sig netop i de to miljøer: scenarierne/antropologien og den indfødte. Sådan er også karakteristisk om deres sprog: normalt og så det fremmede, blandede vestjyske, som er et væsentligt element i deres sprog. De placerer sig end desuden i en strategisk den ene repræsenterende samfundsklassens, den anden kernen i

hovedfortællingen.

Handlingen

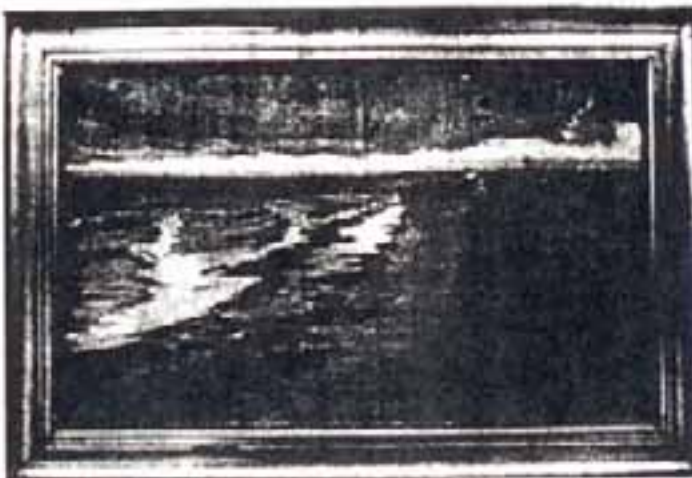
"Guds Børn" er en dramatiske-kommentarisk tv-serie på i alt tre timer med en særlig biografversion på 85 minutter. Begge tager udgangspunkt i en skyde i Harboøre i 1897, hvor redningsbåden "Løse" forlør under redningsarbejde og dens besætning på tolv fiskere fra byen omkom. Ved begivenheden talte byens tidligere præst, den dengang meget kardinalkørende Carl Mose, som ikke gik af vejen for oven en kirke at erklære den døde for nu at være i helvede, var denne blandt de ikke-venlige.

Såvel skyldens omfang og nærvære uanstændigheder som Mose's tilstedeværelse var landshavens skandal, og journalisten Herman Bang og Mylius-Erichsen, kom til stude og skrev om begivenhederne, som blev landshavens. Inden Madsen træder i denne polemiske situation ved at oprette sin egen avis, Kristeligt Dagblad.

Maleren Niels Bjørn skrev dagbog, og den har været en vigtig del af grundlaget for manuskriptet. Hans berømte gruppebilleder af de troende til bønnemøde, som i dag hænger på Aarhus Kunstmuseum, har været udgangspunkt for en del af scenografiens og billedkompositionens. Ellers bygges skildringen på et omfattende kildemateriale, indsamlet af det lokale arkiv: vidneudsagn, beretninger, breve, fotografier.

Netop forholdet mellem de nyopvandede indvandrerskade fiskere og dem kolleger uden det samme stærke gadedebat er et vigtigt element i filmens konfliktskildring. Modstrømmen græber ind i karakterbilledet, familierammen, arbejdsforholdene og i selve hovedbegivenheden, den uhykelige redningsaktion. Endelig i de dramatiske begivenheder, når kisten skal synes ud af hjemstavn og ved selve den storartet menneskelige begravelse.

Dette indhold rummer ind af det vestjyske kystlandskabet

den tid af livet, vi andre sjældent ser det, og det berøres i filmudvalget form på det vestjyske sprog tal af vestjyder af helst. Ægte amatører.

Amatørernes spil

"Det folkelige egnspil", som de senere to brier har haft et vældigt opsving, er her fragtet ind i nye, anderledes kræver de scenarier, en professionist gennemført tv-serie og en spillefilm på samme materiale. Begge græber dybt, både i det psykologiske og i det såkaldte. Men når ser den ud til, at de to værker afdekker det særegne kulturlandskab det vestjyske sind. Denne særlige udtryksgenese er æstetisk i tone, tempo og kunstnerisk prægnans læret i amatørernes spil forekommer i den valgte konkrete position for eksempel, det er tværtimod ofte begrundende. Skæpethen.

Fra tv-serie til biografversion

Jeg fik som konsulent den færdige tv-serie forelagt, og jeg var efter gennemlysningen ikke i tvivl om, at det materiale forjante en egentlig filmversionens koncentrerede forløb.

Kunne den lykkes hele vejen igennem, ville det efter min opfattelse være et historisk-politisk gennembrud en regional tv-serie lever ved siden af sin journalistik film.

Og et gennembrud for filmhistorien: en vestjysk film af vestjyder på vestjysk med danske undertekster.

Altså var så, om tv-serien kunne holde til det. Det ville jeg gerne have en vurdering af. Jeg foreslog derfor, at vi skatte et lille helst til eksterne konsulentarbejde for at få en historisk-politisk vurdering af tv-seriens muligheder i biografen, for eksempel i en betydeligt kortere version, i en

ny klipping og med en ny lyd. Niels Pagh Andersen indvilligede i at udføre det arbejde, og han og jeg så tv-serien igennem i et hug, i ubestridelig træthed. Katastrofe eller begivenhed? Deres overvejede vi hver for sig og sammen mulighederne og mødtes så med producenten og instruktøren. Det var 14 december sidste år. I hovedtraktaten, vi foreslog, var, at Niels Pagh Andersen og jeg begge i en nedklippet version ville kunne se sin kort fortalt film.

Det var instruktørerne og producenten enige i, faktisk i alle detaljer og diskuterede detaljer. Denne nye version kunne så være grundlag for en mulig biografversion. Igennem den første indlagt i Det Danske Filminstitut distribution. TV/Midt Vest ville så holde tv-versionen af sin tillige. Et en eventuel biografversion havde været ude nogen tid. Det Danske Filminstitut så hurtigt ind i en ny massiv støtse til dette arbejde færdiggjorte.

Og det er så så nu, filmen Guds Børn står foran sin biografversion. Klipsarbejdet er gennemført af Jeppe Osmund og Niels Pagh Andersen. Der er tale om en helt ny opfattelse af historien, udbygget i en yderst enkel dramaturgi, som både klæber tv-værket og uden at forlade en smukt nuanceret fragter det ind i biografalen i en fuldstændig filmversion. Nymet konsulentens altså...

Nystandets sind

Hvad vil de, disse amatører? Ja, det ser ud til, de vil et klassisk historisk episk, som kunstnerisk overbevisende. De taler deres egen sprog eksempel og selvfølgelig og nydeligt og begrundeligt, så det fiskeres i filmhistorikeren. De fortæller fra deres egen begivenheder,

så netop disse heltemodigt grænser bukes ved filmhistorikeren. Tidens vigtige medium, det mest præmiefyldte.

Og de fremholder en særlig moral, en skilnen mellem værdigt og uværdigt, mellem rigtigt og galt, mellem godt og ondt, en skilnen, som er særegen for dem og deres egen. Og de vil have deres etik holdt op mod den historiske, som de sadde i de kunstneriske film.

Dette kontrastløse bliver tilvænnet for os, der er tv-serien, ser filmen, en særlig og underbeholdt skildring af dette vestjyske sind. Er det en myte, er det en livskraftig en. Meget tyder imidlertid på, at det er en fuldstændig en historie. Det er filmens kunstneriske - og her tillige kulturpolitiske - intention at undersøge og demonstrere det. Mjødigt og nydeligt.

GUDS BØRN

tv-serie i seks afsnit af Randers Børge og Claus Riek, TV Midt/Vest, 1999. Biografversion 1999.

Formet: Jørgen Jensen / 25 min.

- Længde: tv-serien er på 360 min., biografversionen på 85 min.
- Medvirkende: Vestjyske amatørskuespillere
- Manuskriptforfatter: Randers Børge og Claus Riek
- Manuskriptkonsulenter: Eddi Thomas Petersen i en lille bane
- Fotograf: Hans Vilhars
- Lyd og special effects: Bent Lyth
- Rødder (redaktion): Jeppe Osmund og Niels Pagh Andersen
- Forfatter: Claus Riek
- Producer (filmhistorisk): Palle Jensen
- Producer (filmhistorisk): Midt og Vestjysk Mediefund

Bilag 7

Vækkelserne i Slangerup

(præsterne til orientering)

Ved tidligere provst over Frederikssund provsti Knud Andersen

Det er almindeligt at sige, at vækkelserne gik uden om Slangerup. Og med vækkelserne menes i denne sammenhæng Indre Mission og grundtvigianisme med rod i 1800-tallets vækkelser.

Det er rigtigt, at Jørlunde sogn var hjemsted for et levende grundtvigsk, kirkeligt og folkeligt liv, hvis ydre manifestation blev valgmenigheden i Sundbylille og den højskole, som Morten Pontoppidan grundlagde.

Selv om afstanden fra Slangerup til Jørlunde er kort, har Græse Å altid været en væsentlig skillelinie. Og den grundtvigske bevægelse kom ikke over åen og slog ikke rod i Slangerup. Der blev således aldrig bygget forsamlingshus her i byen. Hvad der foregik af gymnastik og diletantkomedie, juletræsfest m.v. havde til huse på Kroen (Slangerup Gjæstgivergård). Efter 2. Verdens Krig fik vi Hjemmeværnsgården, hvor der også foregik enkelte mødearrangementer.

Hvad angår den pietistiske del af vækkelsen, nåede den heller ikke til Slangerup. Der stiftedes aldrig et Indremissions samfund og byggedes ikke missionshus. Derimod lå der et missionshus i Uvelse, men kredsen omkring huset uddøde, og huset solgtes til privat beboelse – muligvis omkring 1960. I min tid – altså fra 1976 – har der ikke været missionsfolk i Uvelse. Og jeg har aldrig mødt en "uvelser", der kendte noget til missionen.

Sognepræsten i Slangerup 1910 – 25, Hans Christian Jensen Lyng, sluttede sig til Indre Mission, og han var drivraften bag opførelsen af menighedshuset Kingos Minde, der blev indviet 1913. Huset var en selvejende institution med en lokal bestyrelse, hvor sognepræsten var født formand. Huset blev ikke tilskødet Indre Mission og var ikke tænkt som missionshus. Bestemmelsen om sognepræsten som født formand signalerede, at huset var kirkens hus. Det var da også pastor Lynges vision, at der ved siden af kirken skulle findes et lokale, hvor sognets folk kunne samles til andre ting end gudstjenester såsom kirkelige sammenkomster, oplysende foredrag om kirkelige emner m.v. I det hele taget skulle det tjene til fremme af det kirkelige og åndelige liv og altså ikke være et forsamlingshus. Det stod i fundatsen, at der ikke måtte nydes spiritus, røges tobak, danses, spilles komedie eller foranstaltes anden lignende fornøjelse. Derfor fik Kingos Minde i sognet formentlig et image af missionshus.

I 1977 blev Kingos Minde på mit initiativ overdraget til Slangstrup kirke ved menighedsrådet, hvilket var tænkt at skulle sikre dets fortsatte brug som kirkens menighedshus eller sognehus.

Der har gennem årene været en lille kreds bestående af nogle få familier omkring Kingos Minde boende i Slangstrup og omegn, som vel nærmest har opfattet sig som tilhørende Indre Mission. Der har været holdt månedlige samtale- og bibel møder og været en enkelt bibelkreds i byen. Fra omkring 1970 og 25 år frem var Lissie Fristrøm, datter af købmand Alex Johansen, som ikke var missionsk, men kirkelig og tilhørende kredsen omkring pastor Strengberg, initiativtager til en lørdagsskole og månedlige bibelmøder i vintersæsonen. Disse aktiviteter støttedes af Diakonissesøster Erna, der i mange år var hjemmesygeplejerske i byen, og bestyrerinden i Kingos Minde, Ellen Kjølner, der var opvokset i bornholmsk pietisme.

Et medlem af kredsen, fru Antonie Sinkbæk, satte sig et minde i byen ved at indstifte et lille legat, som skulle støtte den kreds i Slangstrup, som tilsluttede sig Indre Mission samt kirkeligt børnearbejde. Legatet er nedlagt omkring 2002 og den lille kapital er efter stifterens bestemmelse gået til Indre Mission i Danmark samt i stifterens ånd til børnekorsarbejde ved Slangstrup kirke.

I Nordsjælland har den luthersk-missionske bevægelse stået stærkt, og dette har også haft indflydelse i Slangstrup. Det må nok kunne fastslås, at folk med en pietistisk kristendomsforståelse har været draget af Luthersk Missions Højskole i Hillerød og dens aktiviteter. Også fra Slangstrup har folk søgt mod Hillerød, og efter oprettelsen af Johannesskolen i Hillerød har en del familier ladet deres børn gå på den med det resultat, at de har fået deres åndelige tilhørssted i Hillerød kirke, der traditionelt har været tilholdssted for luthersk-missions folk.

Luthersk mission er pietistisk som Indre Mission, men mindre kirkelig end sidstnævnte. Indre Missions folk har været trofaste mod Folkekirken og holdt ud med præsten, selv om han ikke var deres og skældte dem huden fuld søndag efter søndag. Luthersk-Mission er en lægmandsbevægelse, som er principiel kritisk mod præsterne og kun kommer i kirken, hvis præsten er "troende".

6. august 2008
Knud Andersen

Kolofon

© Folkekirkenes Skoletjeneste i Frederikssund provsti 2008

Forside:

Side 7 – 9 er en bearbejdet udgave af materiale udarbejdet af Midt- og Vestjysk Mediefond

Side 12 – 17 er gengivet med tilladelse fra Midt- og Vestjysk Mediefond

Udarbejdelse og tilrettelæggelse: Konsulent Nana Hauge, Folkekirkenes Skoletjeneste i Frederikssund provsti, Kirkestræde 8, 3670 Veksø Sj.

www.bornogengle.dk